

culturele en kunstzinnige vorming 2

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

Tekstboekje

Tekst 1

Theatergroep Orkater maakte in 2002 de muziektheatervoorstelling *De Gouden Eeuw*. De ondertitel van het stuk luidt: *Wind, Winst en Woede in de Hollandse Hof van Eden*.

Het stuk verwijst naar hoogte- en dieptepunten van de Gouden Eeuw en bestaat uit losse scènes, waarin de spelers allerlei rollen voor hun rekening nemen. Er is wel een rode draad: het leven van de volkswrouw Catryn, gespeeld door Tamar van den Dop, en haar tweelingzonen Andries en Jacob, gespeeld door Geert Lageveen en Leopold Witte. De laatste twee bedachten ook het stuk.

Andries gaat de grote vaart op, introduceert suiker en specerijen in het huishouden en handelt in tulpen. Jacob blijft thuis: hij bedenkt onderwerpen die hij door anderen laat schilderen. Hij heeft moeite om van het leven en de rijkdommen te genieten. De vierde speler (Beppe Costa) stelt God voor, die letterlijk een oogje in het zeil houdt: hij is zó dol op het zeevaardersvolkje dat hij ervoor zorgt dat het hen voor de wind gaat.

Tekst 2 - Script videofragment 2

“Neemt kalfsch- of schapenvlees
wascht het schoon en hackt het fijn,
doet het groene cruyt erbij
pinksternakelen of twee gestoofde pruimen en het sap van een limoen
of arrangien, oft een citroen, toe
en een pint van sterck en claer azijn,
pinksternakelen
meng te samen ende steltse op ’t vier en laet se sieden,
en ghij sult eenen schoonen hutspot berijden.”

Wat een schone hutspot

Hutspot is ons eten

Vaderlandse voedsel

Wij zijn hutspot

Zeer gevarieerd

Evenwicht in samenstelling

Stevig en gezond en krachtig, krachtig

Proef. Proeft u. Proef. Proef

GOD

Heerlijk

ANDRIES

Beetje flauw

CATRYN

Wat bedoel je?

ANDRIES

De hutspot is een beetje flauw.

CATRYN

Dat vond je vroeger nooit.

JACOB

Ik herken je niet meer. Wat is er met je gebeurd? Zeg het. Zeg het nu. Zeg het. Nu is het moment. Maak ruzie met me. Wat is er mis met onze hutspot?

ALLEN

Proef. Proef dit eens. Proef dit eens. Peper. Peper? Peperduur?

Hutspot zonder peper gaat niet (3x)

meer

Tekst 3 - Psalm van Bredero

Ick heb door mijn misdaden
en gruw'len onbepaelt
in plaats van u genade
u straf op mijn gehaelt.
Och ick en kan niet rusten
van eygen wil verwoet.
Want laes! Mijn quale lusten
die dryven mij van 't goedt.

Tekst 4

Dansen wordt wel het 'ritme van de samenleving' genoemd. Dansen is – in **geïnstitutionaliseerde**¹⁾ vorm – een instrument voor sociale beheersing, maar ook een middel tot expressie en verkenning van de eigen identiteit. De populaire danscultuur die in het begin van de twintigste eeuw opkwam, laat een beweeglijk en identiteitzoekend beeld van het **interbellum**²⁾ zien. Rond 1910 grepen jongeren uit de stedelijke, hogere burgerklasse nieuwe dansen aan als mogelijkheid om een moderne levensstijl te uiten. Daarmee wilden zij zich onderscheiden van de conventies van de ouderen binnen hun klasse. De one- en two-step, boston, tango, de shimmy ('the shaking movement') en wat later de charleston leken in niets op de oude dansen. Door de nieuwe danscultuur hebben de traditionele dansen vooral in de steden aan betekenis ingeboet. Tegelijkertijd werd het dansen als vrijetijdsbesteding populairder dan ooit. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verdween geleidelijk het elitaire karakter van het nieuwe dansvermaak.

Naar: Derks, M., Steps, Shimmies en de wulpsche tango. Dansvermaak in het interbellum, in: *Spiegel Historiae*, maandblad voor geschiedenis en archeologie, september 1991

Tekst 5

De manier waarop mensen elkaar ten dans vroegen, was tot 1900 aan strenge regels gebonden. Een heer moest zich via de **chaperonne**³⁾ van de dame melden als potentiële danspartner. Pas als hij op haar voorspraak toestemming had gekregen, mocht hij in zijn balboekje de naam van de dame achter een bepaalde dans schrijven. De dame deed omgekeerd hetzelfde en schreef de naam van de heer op in haar balboekje. Zomaar op elkaar afstappen om rechtstreeks iemand ten dans te vragen, was tot de komst van de moderne dansen geen teken van goede opvoeding. In moderne dancings, waar dansen het hoofdbedrijf was, golden dit soort regels niet meer. Hier konden mensen zonder tussenkomst van chaperonnes elkaar ten dans vragen. Vertegenwoordigers van de oude moraal zagen hierin een duidelijke aanwijzing voor zedenverval. Een prominente tegenstander van de moderne gezelschapsdans was de gynaecoloog Hector Treub. In de *Telegraaf* (1913) schreef hij over de onwenselijkheid van de moderne danshouding. Treub had de one-step zien dansen en hij was daar zo van geschrokken, dat hij meende te moeten waarschuwen voor lichamelijk en moreel verval. "Voor zover er van danspassen sprake was, bestonden die uit enige snelle schuifpassen, waarbij het mannetje het wijfje achteruit duwde." Treub koos zijn woorden zorgvuldig. Door de dame en de heer respectievelijk wijfje en mannetje te noemen, benadrukte hij dat de moderne dans bij hem het beeld van dierlijk driftleven had opgeroepen.

noot 1 aan instituten en regels gebonden

noot 2 tijdperk tussen de beide wereldoorlogen

noot 3 beschermende geleidster van een jongedame

Tekst 6

In de jaren vijftig was rebellerende jeugd nog een randverschijnsel. In de eerste helft van de jaren zestig liep een groter deel van de jongeren uit de pas met de volwassenen, eerst in hun kleding- en muziekvoorkeuren. Jeugdigen besteedden hun tijd minder in en rond het ouderlijk huis. In de tweede helft van de jaren zestig leek een complete generatiekloof een feit.

Binnen enkele jaren veranderde een natie van gelovige, gezagsgetrouwe, preutse en hardwerkende burgers in een land met ongekende vrijheden op het terrein van seksualiteit en het gebruik van geestverruimende middelen. Jeugdigen werd relatief weinig in de weg gelegd om een tegencultuur op te bouwen die alles verwierp waar de volwassenen voor stonden.

Naar: Bogt, T. ter, en Hibbel, B. (red.), *Wilde Jaren, een eeuw jeugdcultuur*, Teleac/NOT, Utrecht 2000

Tekst 7 - Cliff Richard - I could easily fall in love with you

If you should tell me that I'll always be,
The one you'll always love so true.
Then I can tell you I could easily,
"I could easily fall in love with you."

It wasn't long ago I saw you there.
But even then I thought I knew,
That given half a chance I'd easily,
"I could easily fall in love with you."

I've been too long on my ownsome now.
I've been too long by myself.
I couldn't feel more lonesome now.
If I was left on the shelf.

Don't ever change that smile you're smiling now.
And please don't let me see you blue.
Then I can tell you oh so easily,
"I could easily fall in love with you."

Tekst 8 - Rolling Stones - I can't get no satisfaction

I can't get no satisfaction
I can't get no satisfaction
'Cause I try and I try and I try and I try
I can't get no, I can't get no

When I'm drivin' in my car
And that man comes on the radio
And he's tellin' me more and more
About some useless information
Supposed to fire my imagination
I can't get no, oh no no no
Hey hey hey, that's what I say

I can't get no satisfaction
I can't get no satisfaction
'Cause I try and I try and I try and I try
I can't get no, I can't get no

When I'm watchin' my TV
And that man comes on to tell me
How white my shirts can be
But he can't be a man 'cause he doesn't smoke
The same cigarettes as me
I can't get no, oh no no no
Hey hey hey, that's what I say

Tekst 9 - Boudewijn de Groot - Welterusten, mijnheer de president

- 1 Mijnheer de president, welterusten.
Slaap maar lekker in je mooie witte huis.
Denk maar niet te veel aan al die verre kusten
waar uw jongens zitten, eenzaam, ver van thuis.
Denk vooral niet aan die zesenzeventig doden,
die vergissing laatst met dat bombardement.
En vergeet het vierde van die tien geboden
die u als goed christen zeker kent.

Denk maar niet aan al die jonge frontsoldaten
eenzaam stervend in de verre tropennacht.
Laat die weke pacifistenkliek maar praten,
mijnheer de president, slaap zacht.

- 2 Droom maar van de overwinning en de zege,
droom maar van uw mooie vredesideaal
dat nog nooit door bloedig moorden is verkregen,
droom maar dat het u wel lukken zal dit maal.
Denk maar niet aan al die mensen die verrekken,
hoeveel vrouwen, hoeveel kinderen zijn vermoord.
Droom maar dat u aan het langste eind zult trekken
en geloof van al die tegenstand geen woord.

Bajonetten met bloedige gevesten
houden ver van hier op uw bevel de wacht
voor de glorie en de eer van het vrije westen.
Mijnheer de president, slaap zacht.

- 3 Schrik maar niet te erg wanneer u in uw dromen
al die schuldeloze slachtoffers ziet staan
die daarginds bij het gevecht zijn omgekomen
en u vragen hoe lang dit nog zo moet gaan.
En u zult toch ook zo langzaamaan wel weten
dat er mensen zijn die ziek zijn van geweld,
die het bloed en de ellende niet vergeten
en voor wie nog steeds een mensenleven telt.

Droom maar niet te veel van al die dode mensen,
droom maar fijn van overwinning en van macht.
Denk maar niet aan al die vredeswensen.
Mijnheer de president, slaap zacht.

Tekst 10 - Country Joe McDonald - I-Feel-Like-I'm-Fixin'-To-Die Rag

Well, come on all of you, big strong men,
Uncle Sam needs your help again.
He's got himself in a terrible jam
Way down yonder in Vietnam
Put down your books and pick up a gun,
We're gonna have a whole lotta fun.

And it's one, two, three,
What are we fighting for?
Don't ask me, I don't give a damn,
Next stop is Vietnam;
And it's five, six, seven,
Open up the pearly gates,
Well there ain't no time to wonder why,
Whoopee! we're all gonna die.

Now, come on mothers throughout the land,
Pack your boys off to Vietnam.
Come on fathers, don't hesitate,
Send your sons off before it's too late.
Be the first one on your block
To have your boy come home in a box.

refrein

Tekst 11 - 'Freeze'

In 1988 organiseerden 16 studenten van Goldsmith's College, een kunstacademie in Londen, onder aanvoering van Damien Hirst de tentoonstelling 'Freeze' in een oud en leegstaand fabriekspand in Docklands. Docklands was een industriegebied in Londen waar veel panden leeg stonden wegens de recessie. Deze tentoonstelling trok veel belangstelling van zowel pers als publiek. De tentoonstelling was zeer professioneel opgezet, museaal van karakter en de exposerende kunstenaars hadden grote ambities. Met dit initiatief schiepen deze beginnende kunstenaars een mogelijkheid om op een andere dan de gebruikelijke manier werk onder de aandacht van galeriehouders en kunstcritici te brengen en zo direct tot het officiële kunstcircuit door te dringen.

Het succes was deels te danken aan de handige manier waarop Hirst met de publiciteit omging. Hij had niet alleen veel aandacht voor publiciteit, maar wist bijvoorbeeld ook sponsors te vinden voor een professionele catalogus. Bovendien was het getoonde werk sensationeel. Tijdens deze tentoonstelling werd er veel werk verkocht aan belangrijke verzamelaars, onder wie Charles Saatchi. Door alle aandacht en het succes ontstond een nieuwe stroming in de kunst die bekend geworden is onder de naam 'Britart'. Niemand uit de kunstwereld kon na 'Freeze' nog om deze Britart heen.

Tekst 12 - Charles Saatchi

Samen met zijn broer had Charles Saatchi in de jaren zeventig en tachtig het grote reclamebureau Saatchi & Saatchi. Zij werden wereldberoemd vanwege hun creatieve en opvallende, soms shockerende reclamecampagnes. Nadat Charles Saatchi zijn werkzaamheden voor het reclamebureau beëindigd had, hield hij zich nog voornamelijk bezig met zijn kunstverzameling.

Toen Charles Saatchi de nieuwe stroming van jonge Britse kunstenaars opmerkte, verkocht hij zijn bestaande collectie grotendeels. Met de opbrengst begon hij een collectie jonge Britse kunst. Door van elk van deze jonge kunstenaars meteen een groot aantal werken tegelijk te kopen, liet Saatchi zien dat hij deze kunst erg belangrijk vond. Hij organiseerde tentoonstellingen, gaf de kunstenaars stipendia en maakte catalogi van hun werk. In 1991 financierde Saatchi bijvoorbeeld ook het kunstwerk met de haai van Damien Hirst (zie afbeelding 12) die later deel uitmaakte van de Saatchi-collectie.

Tekst 13 - Omstreden kunstenaar koopt eigen werk terug

Hij werd rijk en beroemd met het exposeren van rottende koeienkoppen, doorgezaagde haaien, wormen, drugs en skeletten. Nu koopt hij zijn eigen kunstwerken terug. Damien Hirst, de omstreden Britse kunstenaar, nam deze week twaalf van zijn eigen kunstwerken over van de beruchte kunsthandelaar Charles Saatchi. (...)

Hirst verwierf wereldfaam dankzij Saatchi, die een groot deel van zijn werk opkocht. Saatchi liet geen mogelijkheid onbenut om de haaien, skeletten, koeien en al die andere shockerende kunstwerken van Hirst wereldwijd te promoten. Met succes. Binnen tien jaar vertwintigvoudigde de gemiddelde prijs voor kunst van de Brit uit de Young British Artistgeneratie, aldus The New York Times. Werken die eind jaren tachtig zo'n 20.000 dollar opbrachten, gaan nu voor zo'n 400.000 dollar van de hand. Tegenwoordig verdient Hirst alleen al met zijn exposities miljoenen. (...)

Misschien wilde Hirst eens wat terugdoen voor zijn broodheer Saatchi, door nu voor miljoenen zijn eigen kunst over te nemen. Dat is onwaarschijnlijk, gezien de geruchten over de gebrouilleerde verhoudingen tussen de twee. Vermoedelijk deed Hirst zijn miljoenenaankoop uit voorzorg. Al eerder heeft Saatchi reputaties van kunstenaars gemaakt én gebroken. (...)

Hirst heeft met zijn megadeal de prijzen van zijn eigen werk veiliggesteld. Hij kan zelf bepalen of en tegen welke prijs hij zijn opengewerkte varkens en skeletten van de hand doet.

Uit: Algemeen Dagblad, 28-11-2003

Einde